

NUMĂR SPECIAL HENRI H. STAHL (1901-1991)

Dimitrie Gusti și Academia* Cuvântare ținută la Academie la 18.VI.1979

Henri H. Stahl

Din multiplele activități creatoare ale Profesorului Dimitrie Gusti, îmi veți îngădui să rețin cu acest prilej numai pe aceea care mi se pare că a întruchipat concepția lui despre organizarea muncii științifice, care își va găsi sinteza finală într-un Consiliu Național al Cercetării Științifice, pus sub egida Academiei. Această concepție a profesorului Gusti cred că poate fi înfățișată astfel :

Din punct de vedere teoretic, teza gustiană afirmă că științele sociale nu se pot dezvolta decât ținând seama de următoarele imperative : mai întâi, de necesitatea de a stabili un contact imediat și continuu între efortul teoretic și cel al cercetărilor directe ale realităților sociale. Lozinca „sociologia va fi monografică ori nu va fi” are acest larg înțeles și nu altul, așa cum se crede. În al doilea rând, o asemenea cercetare a realităților sociale se cade să aibă un caracter interdisciplinar, sociologia fiind astfel concepută ca o sinteză a tuturor științelor sociale particulare, precum și a celor având doar contingente cu socialul.

De aici realizarea, începând din 1925, a celor dintâi echipe de cercetare interdisciplinară, fapt care marchează pentru noi,

în istoria doctrinelor sociologice, un incontestabil drept de întâietate. Astăzi, echipele interdisciplinare se practică în întreaga lume, dar prototipul lor este cel creat de Dimitrie Gusti acum 50 de ani, și de atunci încoace neconținut îmbunătățit până la a forma un corpus de teorii, metodologii și tehnici de lucru, despre care nu știm să fi fost realizat în alte țări în condiții mai bune decât cele înfăptuite de profesorul Gusti și de școala lui.

De la această teză a cercetării interdisciplinare decurg însă, în mod imperativ, o serie de consecințe organizatorice, căci dacă admitem această teză – că activitatea de cercetare trebuie să fie interdisciplinară – devine necesar să se găsească și formula organizatorică în care munca colectivă să fie realizabilă.

Dotat cu un dar de convingere, de un prestigiu personal cu totul deosebit și, mai ales, cu un talent de organizare suprinzător de fecund, profesorul Gusti a căutat încă de la începutul carierei sale universitare să creeze și să anime astfel de formațiuni interdisciplinare, antrenând la o muncă colectivă, pe cei mai de seamă reprezentanți

* Text inedit, obținut prin amabilitatea profesorului Paul H. Stahl.

ai științelor sociale particulare, convingși de către el de necesitatea promovării tehnicii și eticii muncii științifice colective, puse în slujba rezolvării unui scop comun.

Ar fi greu să enumerăm, în scurtul timp de care dispunem, seria acestor formațiuni pe care Dimitrie Gusti le-a creat și însuflețit, lărgindu-le mereu orizontul științific și puterea de cuprindere asupra tuturor forțelor creatoare de care dispunea țara.

Ideea a prins chip încă din 1918, prin crearea Asociației pentru Știința și Reforma Socială, transformată apoi în Institutul de Cercetări Sociale al României, dublat de o întreagă rețea de filiale în marile centre universitare din țară și de oficii județene. Încercarea lui de a legaliza această rețea de unități de cercetare prin *Legea serviciului social* a eșuat însă, în condițiile neprielnice ale dictaturii. A putut fi totuși strânsă atunci o adevărată armată de cercetători ai vieții sociale, având conducerea unor echipe de cercetare, în care figurau nu numai oameni de știință și tehnicieni ai vieții sociale, ci și, masiv, studenți, îmbinarea dintre învățământ, cercetare și practică fiind astfel realizată în această primă formă, care își are meritele ei, nu numai de întâietate, ci și de fond.

Ideea integrării învățământului cu cercetarea și practica era de fapt formulată de profesorul Gusti prin însuși titlul lucrărilor lui, din care reținem *Sociologia Militans* și *Cunoaștere și acțiune*, lozinci menite să concretizeze această triplă integrare, punându-se simultan accentul pe ideea îndrumării activităților științifice spre un ideal etic și politic.

De altfel, însuși titlul catedrei lui, care era „Sociologie, etică și politică”, arăta clar felul cum gândea Gusti să îndrume cercetările științifice. Sociologia ar fi avut menirea de a arăta realitățile sociale așa cum erau ele, în materialitatea lor brută; etica ar fi avut menirea de a le aprecia axiologic, adică de a formula față de ele necesitatea unei lupte pentru schimbarea lor în vederea

atingerii unui țel; iar politica ar fi avut chemarea să găsească modalitățile practice ale acțiunilor de îndreptare a realităților către scopul propus.

Întreagă această muncă, teoretică și practică – după părerea lui – avea nevoie de un for central coordonator, de un fel de stat major metodologic, singura modalitate reală prin care se poate asigura progresul neconținut al creației științifice gândite ca operă colectivă a întregii națiuni.

Ales în 1918 membru al Academiei, Gusti a arătat că o asemenea sarcină ar reveni Academiei. Discursul său de recepție rostit în 1923, intitulat *Ființa și menirea academiilor*, cuprinde de aceea un plan concret de transformare a acestui „for de consacrare” într-un for de muncă științifică, într-o *Academia militans*.

După părerea profesorului Gusti, universitățile nu ar fi putut da rezultate în ceea ce privește realizarea eternului deziiderat de sinteză a tuturor științelor într-un singur corp, nefiind și neputând fi anume organizate în acest scop. În schimb, Academia putea răspunde acestei sarcini, având deci ca „primă chemare” înfăptuirea unei „socializări a științelor”, dându-le îndrumarea spre o concepție interdisciplinară. Mai mult încă, Academia avea sarcina de a organiza ea însăși cercetări, în numele ei, ca instituție sociologică principală, închinându-le realizării unui singur scop care, spunea el, nu putea fi altul decât al Națiunii.

Națiunea, afirma dânsul, este un ideal cultural, realizabil prin știință, educație și acțiune. Din acest punct de vedere, națiunea este și rezultatul unei acțiuni culturale, științifice, etice și politice, Academia având deci datoria de a realiza acest principiu de comunitate a muncii culturale, preluând rolul de „arhitect al spiritului național”, și devenind astfel pârtaș la însăși crearea națiunii.

În acest scop, Academia urma să înceapă a se coordona ea însăși interdisciplinar,

formându-și grupe de lucru, potrivit unui plan de ansamblu îndreptat către un scop unic. Funcțiunea specifică a Academiei, care o deosebește de oricare altă instituție științifică, ar consta deci tocmai în această organizare a creației științifice colective.

În calitate de Președinte al acestei Academii, între 1944 și 1948, Dimitrie Gusti a încercat să realizeze acest ideal al vieții lui, creând în 1945 un Consiliu Național al Cercetării Științifice, a cărei analiză nu este lipsită de folos nici astăzi.

Potrivit concepției sale organizatorice, acest Consiliu urma să aibă la bază coordonarea activității tuturor secțiilor Academiei în vederea unei sinteze finale. În Consiliul de conducere al acestui for național figurau însă nu numai secțiile Academiei, ci și universitățile, instituții de învățământ menite a se încadra planului general stabilit de Academie. Consiliul Național al Cercetării Științifice dispunea de un comitet de conducere cuprinzând și delegați ai guvernului, astfel ca toate aceste forțe de cercetare, învățământ și acțiune politică să lucreze pe un plan de muncă elaborat în comun.

În scurtul răgaz cât a durat acest consiliu, s-a putut stabili și publica un plan de lucru extrem de vast, interesant mai ales prin alegerea temelor socotite prioritare și prin efortul continuu de a asigura interdisciplinaritatea cercetărilor și centrarea lor pe ținta găsirii soluțiilor practice, imediat realizabile pentru a asigura mersul înainte al societății.

Cât de semnificativ este în această privință, printre altele, faptul că acest comitet de coordonare al Consiliului Național a avut o ședință de lucru comună cu președintele Consiliului de Miniștri în vederea stabilirii unui astfel de plan de muncă.

Este necesar să adăugăm că această centrare a eforturilor pe ideea națiunii nu însemna o înlăturare a dorinței de a integra

știința românească în concertul mondial al științelor. Dimpotrivă, Dimitrie Gusti credea necesară colaborarea la o viitoare Academie a Națiunilor. În calitatea sa de președinte al Academiei Române, profesorul Gusti s-a străduit să realizeze cât mai mult i-a fost cu putință în acest sens. În afară de activitățile sale curente, printre care reținem de pildă publicarea seriei de volume privind dezvoltarea științelor în România, important este faptul că dânsul a propus și a reușit să impună ideea unui Institut Social al Națiunilor, de a cărui soartă nu e locul să ne ocupăm acum, dar care a avut, la vremea lui, un anume rost în istoria formațiunilor internaționale de cercetare.

Tot în această direcție a integrării științei românești în circuitul științific internațional, să nu uităm că profesorul Gusti a fost și președintele Asociației Internaționale de Sociologie, că la București urma să se țină Congresul Internațional de Sociologie, revista sa, *Arhiva*, ajungând a fi organul oficial al sociologiei mondiale.

Astăzi, după 20 de ani de la trecerea sa din viață, profesorul Gusti rămâne încă o figură culturală cu totul surprinzătoare, atât de vii și de fecunde i-au fost mintea și sufletul.

Desigur, între timp, au fost formulate alte modalități de realizare a ideii integrării învățământului cu cercetarea și practica. Cine cunoaște în amănunt biografia profesorului Dimitrie Gusti nu se poate împiedica de a recunoaște sub fiecare din acțiunile organizatorice actuale ceva din ideile similare pentru care o viață întregă a militat acest neîntrecut profesor, creator de școală și extraordinar organizator de instituții științifice, animator al unor vaste acțiuni, toate puse în slujba unei științe utile mai binelui social al întregii colectivități, care, pentru dânsul, se întruchipa în Națiune.